

НОВА МЕТОДОЛОГІЯ РОЗРАХУНКУ ПОДАТКУ ЗА СКИДИ ЗАБРУДНЮЮЧИХ РЕЧОВИН У ВОДНІ ОБ'ЄКТИ З ДИФЕРЕНЦІАЦІЄЮ ТАРИФІВ ПО ЛІМІТУЮЧИХ ПЕРІОДАХ РОКУ

Сташук А.В.

здобувач Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне), кафедра фінансів та економіки природокористування

д.т.н., проф. Мокін В.Б.

Директор Інституту МАД, зав. НДЛ ЕДЕМ
Вінницького національного технічного університету,
Радник Голови Держводагентства України

**III ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ З'ЇЗД ЕКОЛОГІВ З
МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ
м. Вінниця, 22 вересня 2011**

Актуальність

Посилення антропогенного навантаження на поверхневій воді, значне забруднення та пониження асимілюючої спроможності багатьох поверхневих водних об'єктів України робить актуальним пошук нових та удосконалення еколого-економічних механізмів і методологій, спрямованих на регулювання цього процесу відповідно до принципів сталого розвитку. Як відомо, головним еколого-економічним механізмом в Україні з регулювання процесу антропогенного впливу скидів підприємств у поверхневій воді є нарахування податку за ці скиди.

Основними документами, які регулюють цей процес, є такі:

- Інструкція про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів (ГДС) речовин у водні об'єкти із зворотними водами (1994 р.) (далі – «Інструкція»);**

- Податковий Кодекс України (2010 р.).**

Актуальність

Диференціація ставок податку на спецводокористування має місце тільки за такими даними:

1) для кожної забруднюючої речовини окремо (є диференціація по 9 основних забруднюючих речовинах, для інших – диференціація робиться по значеннях гранично допустимої концентрації або орієнтовнобезпечного рівня впливу речовин);

2) для кожного басейну (чи суббасейну) річок України окремо (Дністер, Тиса, річки Криму, Інгул тощо).

Актуальність

Суми податку, який справляється за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти (*ПС*), обчислюються платниками самостійно щокварталу виходячи з фактичних обсягів скидів, ставок податку та коригуючих коефіцієнтів за формулою:

$$P_C = \sum_{i=1}^n (M_{Лi} \cdot H_{Пi} \cdot K_{OC})$$

де *МЛі* – обсяг скиду і-ої забруднюючої речовини в тоннах (т);
НПі – ставки податку в поточному році за тону і-того виду забруднюючої речовини у гривнях з копійками;
КОС – коефіцієнт, що дорівнює 1,5 і застосовується у разі скидання забруднюючих речовин у ставки і озера (в іншому випадку коефіцієнт дорівнює 1).

Результат аналізу вихідних передумов

- 1. Аналіз вище викладених законодавчих та нормативно-методичних положень та особливостей їх застосування на практиці дозволяє зробити такі висновки:**
- 2. Діюча Інструкція вимагає розрахунку ГДС для кожної забруднюючої речовини для кожного випуску підприємства у найбільш несприятливий режим водності водойм. При цьому враховуються дані попередніх багаторічних спостережень, обсяги річних скидів підприємства, враховуються скиди інших підприємств у цей же водний об'єкт на основі басейнового принципу.**
- 3. Величини ГДС встановлюються, як правило, лише 1 раз на 5 років. Органи Мінприроди можуть ініціювати їх перегляд за умови суттєвих змін у стані водоприймача чи у функціонуванні водокористувача. Однак, процедура перегляду ГДС, згідно діючих в Україні вимог, є досить довготривалою, а тому не придатна для внесення оперативних змін у нормативи на ГДС.**
- 4. Розрахунки ГДС проводяться для лімітуючих періодів року окремо, якими є періоди водності водних об'єктів і які встановлюються згідно СНіП 2.01.14-83. Для сезонних підприємств та водних об'єктів з можливістю оперативного регулювання асимілюючої спроможності водойм можуть встановлюватись спеціальні регламенти на скид. Однак, для інших підприємств це не робиться.**

Результат аналізу вихідних передумов

- 5. До сезонних лімітуючих періодів року, згідно Інструкції, не відносяться періоди, коли водність суттєво не змінюється, але суттєво змінюються інші фізичні, а також хімічні та біологічні характеристики водоприймача, наприклад:**
- зимовий період – усі біохімічні процеси у поверхневих водах суттєво уповільнюються і значно знижується АС цих вод, а, відповідно, слід обмежувати скиди забруднених вод;**
 - спекотний період – повинно вводитись додаткове обмеження на - скид теплообмінних вод, для яких ГДС задається у вигляді температурного приросту зворотних вод у порівнянні з температурою природних вод;**
 - вегетаційний період – коли бурхливо розвиваються водорості та інша водна рослинність, значно погіршуючи кисневий режим та знижуючи АС водойми – в цей період слід вводити додаткове обмеження на скид біогенних речовин;**
 - надзвичайне забруднення – коли стається аварійний скид надмірної кількості забруднень і інші водокористувачі повинні обмежувати свій скид, поки АС водойми не відновиться до розрахункового рівня.**

Результат аналізу вихідних передумов

6. Діюча тарифна політика щодо водокористування не містить економічних стимулів для підприємств щодо регулювання ГДС у лімітуючі періоди та поза їх межами. Хоча це активно практикується в інших видах послуг в Україні, наприклад, при оплаті за зв'язок (мобільний, Інтернет-зв'язок), в енергопостачанні та ін. Коли в «години пік» для надання послуг тарифи збільшуються, а в протилежні за навантаженням періоди часу – зменшуються (наприклад, «нічний тариф» для Інтернет-зв'язку).

В цілому, щодо діючих вимог можна зробити такі висновки:

- вони не мають економічних стимулів для підприємств щодо сезонних змін величин ГДС протягом року для обмеження скидів в лімітуючі для водоприймача періоди;**
- поняття лімітуючих періодів враховує тільки зміну водності водоприймачів, не враховуючи зміни показників якості;**
- вони не містять механізмів оперативного регулювання нормативів на ГДС для усіх, а не тільки спеціалізованих, підприємств-користувачів.**

Нова методологія розрахунку податку за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти з диференціацією тарифів по лімітуючих періодах року

- 1. Розробити науково обґрунтовані правила експлуатації водних об'єктів як об'єктів водокористування (за аналогією з правилами експлуатації водосховищ басейнів річок) з визначенням для них усіх характерних лімітуючих періодів та рекомендованих заходів з покращення АС водойм під час цих періодів.**
- 2. Розширити в діючій Інструкції поняття лімітуючих періодів року щодо водокористування критеріями щодо урахування суттєвих змін інших фізичних, а також хімічних та біологічних характеристик водоприймача, розрізняючи їх за типами (наприклад: меженний (який вже враховується), вегетаційний, зимовий, спекотний, надзвичайне забруднення тощо). Додати вимогу щодо розрахунку комплексу варіантів нормативів на ГДС для різних варіантів лімітуючих періодів, які є характерними для відповідного водоприймача.**

Нова методологія розрахунку податку за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти з диференціацією тарифів по лімітуючих періодах року

- 3. Розробити та запровадити економічні стимули для підприємств на нормативи ГДС під час лімітуючих періодів та поза їх межами. Внести відповідні зміни у формулу Податкового Кодексу України щодо, наприклад:**

$$P_C = \sum_{i=1}^n (M_{Лi} \cdot H_{Пi} \cdot K_{OC} \cdot L_{Лi})$$

де $L_{Лi}$ – коефіцієнт, який враховує обмеження на ГДС, в залежності від факту наявності та типу і рівня небезпеки лімітуючого періоду на об'єкті-водоприймачі (під час лімітуючого періоду є більшим 1, а в інший час – меншим).

Нова методологія розрахунку податку за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти з диференціацією тарифів по лімітуючих періодах року

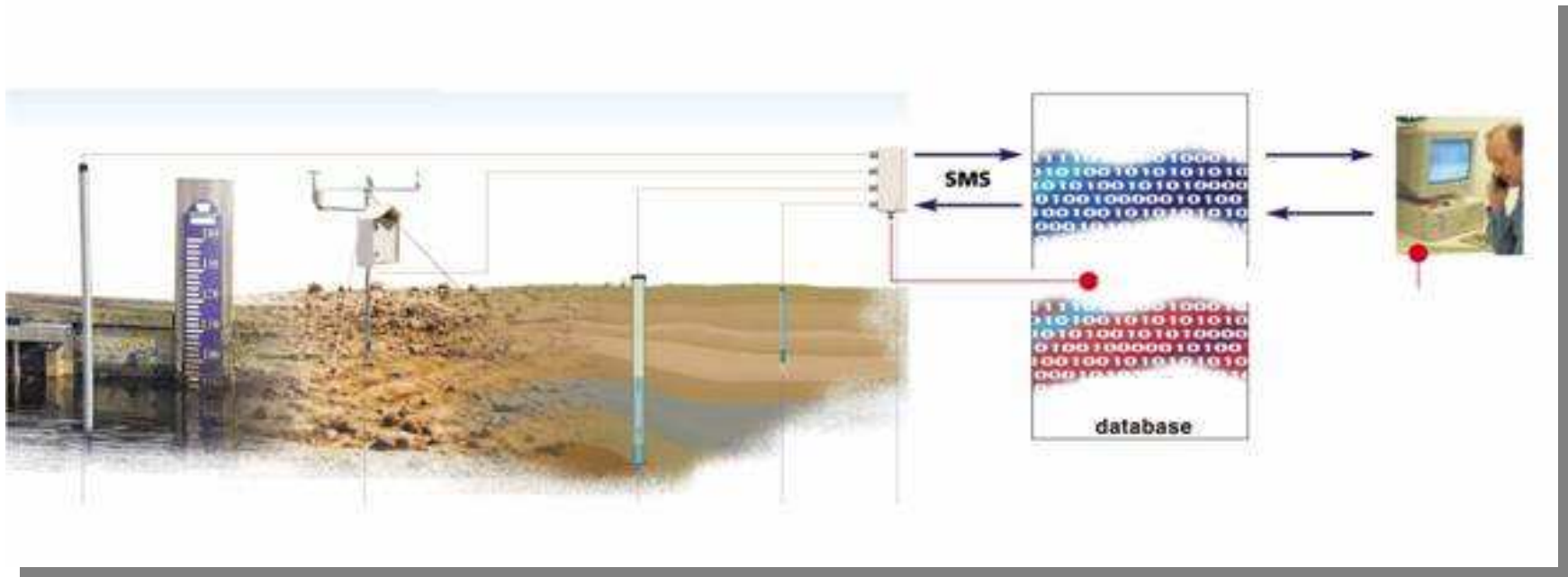
- 4. Розробити організаційний механізм та порядок формування і функціонування колегіальних міжвідомчих органів для оперативного визначення факту виникнення та рівня небезпеки лімітуючих періодів кожного типу для кожного водного об'єкта за аналогією з діючими міжвідомчими комісіями по встановленню режимів роботи водосховищ і водогосподарських систем басейнів річок України, які визначають необхідність та обсяги попусків з водосховищ басейнів. Саме такі міжвідомчі комісії повинні визначати коефіцієнт *L_{лі}* у новій формулі.**
- 5. Розробити оперативний механізм впровадження в життя, у т.ч. із вчасним інформуванням водокористувачів та чітким контролем виконання вимог відповідних органів щодо обмежень скидів.**

Удосконалення обліку водокористування

Важливим аспектом запровадження запропонованої методології має стати нова політика щодо обліку водокористування. Оперативне та економічно обґрунтоване регулювання послуг на зв'язок, електроенергію тощо можливе тільки за умови оперативного та чіткого контролю за споживанням цих послуг. За аналогією, наприклад, з операторами мобільного зв'язку, на спорудах, з яких надходять до водойм зворотні води, слід установлювати лічильники нового покоління, які дозволять вести оперативний контроль витрат та основних показників якості вод з автоматичним дистанційним передаванням і зберіганням даних на сервері спеціалізованого державного підприємства, наприклад Державного підприємства «Укрводсервіс», яке в даний час відповідає за водооблік в державі. Зрозуміло, що аналогічні системи контролю слід установлювати і в самих водоймах для контролю їх фонового забруднення, тобто такого, яке мало місце до надходження зворотних вод (для річок – це відстань 500 м вище за течією).

Розподілена комп'ютерна система одночасного контролю рівня та температури води, температури повітря і атмосферного тиску

Інститут кібернетики НАН України ім. В.М. Глушкова
та Науково-технічне підприємство «Геосфера», м. Київ

Схематичне представлення функціонування комп'ютерної системи

**Інститут кібернетики НАН України ім. В.М. Глушкова
та Науково-технічне підприємство «Геосфера», м. Київ**

**Установка
польового
модема на
мостовій опорі
на р. Сірет
(Замовник:
Дністровсько-
Прутське БУВР
Держводгоспу))**

**Електронний
самописець рівня
та температури
поверхневих вод
поруч із мірною
рейкою рівня води**

Розподілена комп'ютерна система одночасного контролю рівня та температури води, температури повітря і атмосферного тиску

Інститут кібернетики НАН України ім. В.М. Глушкова та Науково-технічне підприємство «Геосфера», м. Київ

Полеві герметичні модеми

Електронний самописець рівня та температури підземних вод

Висновки

Запропонована нова методологія розрахунку податку за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти з диференціацією тарифів по лімітуючих періодах року, яка відрізняється від діючої в Україні, по-перше, вимогою щодо обмежень на скиди зворотних вод під час лімітуючих періодів року (ЛПР) з розширенням цього поняття від значного зниження водності водоприймачів до суттєвого погіршення якості вод, по-друге, економічним стимулюванням для підприємств знижувати скиди під час ЛПР та збільшувати їх поза межами цих періодів шляхом врахування відповідного коефіцієнту у розрахунку податку на спецводокористування у Податковому Кодексі України, по-третє, організаційно-нормативним механізмом щодо визначення факту наявності та типу ЛПР і рівня обмежень під час цього періоду, вчетверте, використанням систем обліку водокористування нового покоління з дистанційним оперативним контролем кількості та якості зворотних вод та вод у водоприймачі.

Саме запровадження такої методології до розрахунку податку на спецводокористування дозволить досягти оптимального співвідношення між якістю природних вод та потребами щодо водокористування, що, в цілому, дозволить перейти до сталого інтегрованого управління водними ресурсами в Україні.

Дякую за увагу!